

Anti-pestprotocol Leidsche Rijn College

Inleiding

In maart 2013 presenteerden de staatssecretaris van onderwijs en de kinderombudsman een plan van aanpak om het pesten binnen scholen tegen te gaan. De scholen werden volgens dat plan van aanpak onder andere verplicht erkende anti-pestprogramma's te hanteren.

Het ministerie van OCW en de sectorraden stonden achter de wetgeving om het sociaal veiligheidsbeleid binnen scholen te hanteren. Zij waren echter wel van mening dat iedere school een eigen keuze heeft hoe het sociaal veiligheidsbeleid vorm te geven.

Scholen mogen, met de input van het ministerie van OCW en de sectorraden, vanaf 2015 zelf bepalen hoe zij het sociale veiligheidsbeleid gestalte geven (Helvoirt en Smeets, 2014).

De rijksoverheid geeft aan dat het doel van het sociaal veiligheidsbeleid is dat scholen zich inzetten om pesten tegen te gaan. Tevens dienen scholen te zorgen voor sociale veiligheid. In de wet staat dat scholen:

- een sociaal veiligheidsbeleid moeten uitvoeren.
- twee taken binnen het onderwijsteam moeten beleggen. Er moet een aanspreekpunt zijn waar leerlingen en ouders pesten kunnen melden. Ook moet iemand het pestbeleid op school coördineren. Dit kan dezelfde persoon zijn, maar dat hoeft niet.
- de beleving van veiligheid en het welzijn van hun leerlingen moeten volgen. De bedoeling hiervan is dat er altijd een actueel en representatief beeld is van de situatie op school.

In dit anti-pestprotocol ligt de nadruk op het pestbeleid en de coördinatie van het pestbeleid. Derhalve wordt eerst kort het begrip pesten beschreven. Wat is pesten nu eigenlijk? En wie zijn de betrokkenen?

Vervolgens zullen de aanspreekpunten binnen het Leidsche Rijn College (LRC) aan de orde komen. Wie kan waar terecht? Welke handelingen worden bij pestincidenten uitgevoerd?

Tijdens de beschrijving van de aanspreekpunten binnen het LRC, zal ook de anti-pestcoördinator genoemd worden. De anti-pestcoördinator is naast één van de aanspreekpunten binnen het LRC ook diegene die het actuele en representatieve beeld van de (pest)situaties in kaart brengt. Hoe de anti-pestcoördinator de pestincidenten administreert zodat er een actueel en representatief beeld van de pestincidenten ontstaat, zal ten slotte beschreven worden.

Pesten

Volgens Lindenberg (2005) is pesten is een stelselmatige vorm van agressie waarbij één of meer personen proberen een andere persoon fysiek, verbaal of psychologisch schade toe te brengen. De macht is bij pesten ongelijk verdeeld.

Het kan ingewikkeld zijn om goed het verschil te zien tussen plagen, ruziemaken en/of pesten. Om het verschil te zien kan naar de volgende kenmerken van pesten gekeken worden: het pestgedrag is bedoeld om een leerling te kwetsen, het pesten gebeurt regelmatig en het houdt een lange(re) periode aan en er is, zoals gezegd, sprake van een duidelijk machtsverschil tussen het slachtoffer en de dader.

Cyberpesten

Een relatief nieuwe manier van pesten is cyberpesten. Ensie (2016) definieert cyberpesten als een vorm van pesten via digitale kanalen. Bij cyberpesten wordt regelmatig gebruik gemaakt van sociale media als Instagram, Snapchat en Whatsapp.

Betrokkenen

Bij pesten zijn vaak meerdere partijen betrokken. De pester of pesters, het slachtoffer/de slachtoffers en de middengroep. De middengroep bestaat vaak uit leerlingen die uit angst niets durven te zeggen over het pesten. Er zijn sites waarop beschreven staat dat die middengroep als pesters bestempeld kunnen worden. Zij kiezen er volgens hen voor hun mond te houden over het pesten en niets te doen om het pesten te laten stoppen.

De middengroep kan echter ook in dusdanige angst leven dat zij zelf het indirecte slachtoffer zijn van de pesters. Zij voelen zich dan onveilig.

Het is in alle situaties in ieder geval belangrijk dat er aandacht besteed wordt aan alle betrokkenen van pestincidenten op het LRC en dat er snel gehandeld wordt. Er zal in pestsituaties zoveel mogelijk en naar inzicht van de mentoren, coördinatoren leerlingzaken en de anti-pestcoördinator systemisch gehandeld worden.

De mentoren, coördinatoren leerlingzaken en de anti-pestcoördinator zijn op het LRC dan ook de aanspreekpunten.

Aanspreekpunten

Leerlingen die gepest worden, of ouders en docenten van leerlingen die pestenesignaleerd hebben of vermoeden, kunnen terecht bij de mentor, de coördinatoren leerlingzaken of de anti-pestcoördinator.

Mentor: Bereikbaar voor leerlingen via de mail of op school. Bereikbaar voor ouders via de LRC-app. Bereikbaar voor docenten via de mail of op school.

De mentor kan de pestsituatie direct oppakken en licht daarbij altijd de anti-pestcoördinator in. Mag altijd hulp inschakelen van de coördinator leerlingzaken en/of de anti-pestcoördinator. Handelt volgens het pestprotocol, maakt een notitie in Magister en geeft het pestincident door aan de anti-pestcoördinator.

Coördinator leerlingzaken: Bereikbaar voor leerlingen op school en via de mail.

De coördinator leerlingzaken ondersteunt de mentor bij ieder pestincident waar mogelijk en nodig.

Anti-pestcoördinator: bereikbaar op school en/of per mail voor leerlingen, docenten, mentoren en de coördinatoren leerlingzaken.

De anti-pestcoördinator ondersteunt waar nodig. Tevens houdt hij/zij het proces in de gaten van de aanpak van het pestincident.

Situatie analyseren

Vervolgens zijn er voor een ieder die het pestincident oppakt een paar essentiële stappen te zetten om een goede analyse te maken van de pestsituatie. Een goede analyse van de pestsituatie is volgens Visser (2017) de helft van de echte oplossing. Daarom zullen hieronder de te zetten stappen gezet worden.

Stap 1 Zoek uit hoe (1) de pester pest. Non-verbaal, verbaal, fysiek, digitaal, combi's.

Stap 2 Zoek uit hoe (2) de pester pest binnen de hiervoor genoemde mogelijkheden. Buitensluiten, negeren, schelden, beledigen, belachelijk maken, vernederen, discrimineren, roddels verspreiden, seksueel intimideren (reputatieschade), gendernegativiteit, bedreigen, chanteren/afpersen, slaan, schoppen, spullen vernielen, stalken/achtervolgen

Stap 3 Zoek uit waarom de pester pest. Eigen onzekerheid overschreeuwen, eten of gegeten worden; de aanval is de beste verdediging, aandacht, frustratie afreageren, uit jaloezie, zich groot maken door een ander klein te krijgen, macht uitoefenen, beperking/stoornis.

Stap 4 Zoek uit wie er gepest wordt. Verlegen/stil, onhandig (sociaal/motorisch), onzeker (laag zelfbeeld), afhankelijk, snel op de kast te jagen/snel overstuur/ontvlambaar, betweter, te eager om erbij te horen, lieveling van de docent, bedreigend voor machthebbers, niet meegaand, anders zijn dan de middenmoot (uiterlijk, gedrag, kleding), nieuw in de klas, instabiel thuis/overbeschermd thuis, eerder gepest, beperking.

Stap 5 Zoek uit wat de rol is van de toeschouwers, kunnen zij ingezet worden?

Na de analyse

Van der Meer (2016) adviseert scholen om elke vorm van pesten direct aan te pakken volgens een vijf sporenbeleid. Na een gedegen analyse van de peestsituatie wordt de peestsituatie dan ook direct aangepakt op vijf sporen.

1. Hulp voor de gepeste.
2. Correctie en hulp voor de pester (en meelopers).
3. Aandacht voor de sfeer in de groep waar gepest wordt; mobiliseren van de middengroep tussen pester en gepeste.
4. De ouders van de gepeste en de pesters en meelopers betrekken bij de aanpak.
5. Ondersteuning voor personeel om adequaat pesten aan te kunnen pakken (anti-pest coördinator is hiervoor altijd beschikbaar).

Werkvormen

Er zijn vaste werkvormen beschikbaar om pestincidenten te stoppen. Deze zijn opgenomen in de bijlagen. De werkvormen zijn te zien als methodes. Mag en kan letterlijk gevolgd worden, maar kan ook als richtlijn gebruikt worden door de mentor, de coördinator leerlingzaken of de anti-pestcoördinator die dit pestincident heeft opgepakt.

Van belang is om een evaluatiemoment na ongeveer vier weken na de start van de aanpak te agenderen.

Administreren peestsituaties op het LRC

Naast een notitie in Magister bij alle betrokkenen van het pestincident, is het voor het in kaart brengen van het actuele en representatieve beeld van pestincidenten op het LRC van belang dat alle pestincidenten gemeld worden bij de anti-pestcoördinator per mail. De klas, leerling en het pestincident worden daarin genoemd.

Op het LRC is er een programma dat ingevuld en bijgehouden zal worden door de anti-pestcoördinator. Middels het programma is te zien in welke klassen en leerjaren de meeste pestincidenten zijn. Of de pestincidenten afgehandeld zijn, hoe en door wie. Of pesters herhaaldelijk 'toeslaan'. Welke vorm van pesten het meeste voorkomt, etc.

Kortom: middels het programma zal er altijd een actueel en representatief beeld van de peestsituaties op het LRC zijn. Zo kan ook weer lering getrokken worden uit alle pestincidenten op het LRC waardoor er nog beter op pestincidenten geanticipeerd zal en kan worden.

De anti-pestcoördinator zal aan het eind van ieder schooljaar alle pestincidenten evalueren. Die informatie wordt gedeeld met de coördinatoren leerlingzaken en de mentoren.

Bijlagen

A. Herstelrecht

Herstelrecht is de tegenhanger van straffen. Het is geen 'echt' recht in de zin dat er wetboeken over geschreven zijn, maar een stroming binnen de rechtsgeleerdheid die vindt dat het recht een andere wending moet krijgen. Het strafrecht is dadergericht, gaat het er om de dader van een misdrijf te bestraffen. De gepeste speelt slechts een minimale rol in de juridische procedure, namelijk die van getuige. *Bij het herstelrecht staat de gepeste centraal* en gaat het om de schade die door het misdrijf is aan gericht te herstellen; de dader hoort de schade ongedaan te maken.

Ook scholen kunnen werken met herstelrecht onder het motto; neem de verantwoordelijkheid voor je daden en herstel de schade. Herstelrecht kan toegepast worden bij gerezen spanningen tussen een pestende en een gepeste leerling.

De procedure voor herstelrecht is in handen van een procesbegeleider (mentor, coördinator leerlingzaken, anti-pestcoördinator.) Zijn/haar taak is het om de gepeste leerling en de pester bij elkaar te brengen met als doel de gepeste leerling alle ruimte te geven om zijn/haar verhaal te doen. De procesbegeleider stelt onderstaande vragen aan de gepeste om de pester te confronteren met zijn/haar daden en nodigt aansluitend de pester uit om de schade te herstellen.

Herstelrecht kan alleen worden ingezet als beide partijen daartoe bereid zijn. De dader kan zijn/haar bereidheid onderbouwen met een reflectieverslag over het pestincident of een excuusbrief. Er is in het herstelrecht geen ruimte voor een pester die het gebeurde bagatelliseert, ontkent, verdedigt of de gepeste verwijten maakt. Dan is de gepeste opnieuw kwetsbaar.

Herstelrecht vraagt een strakke regie van de procesbegeleider die de gepeste de ruimte geeft en de pester enerzijds kort houdt en anderzijds stimuleert tot positieve acties ten aanzien van de gepeste.

Herstelrechtvragen

gepeste	pester
Wat is er gebeurd?	
Wat ging er door je heen toen het gebeurde?	
Welk effect heeft de gebeurtenis op jou en je omgeving gehad?	
Wat is het meest nare voor je?	
Wat moet de dader jou aanbieden om wat er gebeurd is goed af te kunnen ronden én weer met elkaar verder te kunnen?	
	Hoe denk je nu over wat je gedaan hebt? Waar heb je het meeste spijt van?
	Wat kun jij doen om de schade die je hebt toegebracht te herstellen en weer met elkaar verder te kunnen?
Is dit voor jou voldoende?	

B. No blame-methode

Zeven stappen

De No blame-methode werkt volgens een stappenplan en bestaat uit zeven stappen:

1. **[Interview]** Een gesprek met het slachtoffer

Het gaat er hierbij om dat de begeleider er achter komt door wie de gepeste leerling wordt belaagd. Wie nemen het voortouw, wie zijn de volgers? Maar vooral ook: wat gebeurt er intern, in het hoofd van het slachtoffer. Wat is het effect op hem als persoon van wat hem overkomt? Focus je op het gevoel van de leerling. Feitelijkheden zijn minder belangrijk. Vraag de leerling als 'huiswerkopdracht' tot uitdrukking te brengen hoe hij zich voelt (opstel, tekening, gedicht). En vraag of je dit product met andere leerlingen mag bespreken. Licht de ouders van de gepeste leerling en van de meest betrokken leerlingen in over je aanpak en vraag of zij erachter kunnen staan. Als dat zo is, kun je de volgende stappen zetten.

Een korte samenvatting van de verschillende stappen:

- informatie vragen, geen details over wat er gebeurd is;
- vraag naar beleving, gevoelens van het slachtoffer;
- uitleg over aanpak, nadruk op niet-bestrafende aspect, vraag toestemming;
- bespreek samen de namen om de groep samen te stellen;
- vraag wat je wel of niet mag vertellen over de beleving van het slachtoffer;
- vraag eventueel naar een verhaal of een tekening over het gevoel van het slachtoffer;
- aangeven dat je steeds bereikbaar blijft voor het slachtoffer.

2. **[Bijeenkomst met een groep buddy's]**

Organiseer een gesprek met betrokken leerlingen (bij voorkeur 6 tot 8 leerlingen). De begeleider heeft een bijeenkomst met het groepje leerlingen dat tijdens het gesprek met het doelwit gekozen is. Pesters, meelopers en leerlingen met een positieve groepsinvloed. Let op: het slachtoffer doet hieraan niet aan mee.

Een korte samenvatting van de verschillende stappen:

- bijeenkomst bestaat uit pesters, meelopers, vrienden en /of positief ingestelde jongeren;
- het slachtoffer is niet aanwezig, dit kan de probleemoplossende aanpak bemoeilijken.

3. [Situatie schetsen en uitleg geven aan de buddy's]

Leg het probleem uit. De begeleider vertelt hoe het slachtoffer zich voelt. De begeleider treedt absoluut niet in details, noch verliest hij zich in ja/nee-discussies rond incidenten of beweerde feiten. Er wordt niet beschuldigd, noch worden er daders aangewezen. Leg de situatie op tafel zonder ook maar iemand te beschuldigen. De situatie is dat een klasgenoot zich op dit moment doodongelukkig voelt. Vertel dat niemand (op dit moment, naar aanleiding van deze situatie) bang hoeft te zijn voor straf, represailles. Iedere beschuldiging draagt de kiem in zich voor hernieuwd intensiever en ondergronds pesten.

Een korte samenvatting van de verschillende stappen:

- vertel aan de groep dat je een probleem hebt;
- gebruik eventueel het verhaal of de tekening van het slachtoffer;
- praat niet over details van gebeurtenissen;
- beschuldig niemand;
- duidelijk maken dat er een probleem is dat moet opgelost worden.

4. [Verantwoordelijkheid uitdelen]

Een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De begeleider zegt dat in een groep ieder medeverantwoordelijkheid is voor hoe anderen zich voelen. En dat iedereen er een bijdrage aan kan leveren hoe anderen zich voelen. Sterker nog; iedereen heeft altijd invloed. Als jij stil, rustig bent en je nooit ergens mee bemoeit, heb je ook invloed.

Een korte samenvatting van de verschillende stappen:

- zeg duidelijk dat niemand in de problemen zit of gestraft wordt;
- elk groepslid kan bijdragen aan de oplossing;
- zij hebben het meeste contact met het slachtoffer, dus de beste kansen om het pesten te stoppen.

5. [Voorstellen laten formuleren]

De begeleider vraagt alle deelnemers om met ideeën te komen die er toe bijdragen dat de leerling die besproken wordt, zich gelukkiger gaat voelen. Dit kan er toe leiden dat de leerlingen tips hebben voor het slachtoffer. De begeleider complimenteert dit en vraagt of hij deze tips mag overbrengen aan het slachtoffer. Er vindt dus een omkering plaats; de leerlingen geven tips aan het slachtoffer en krijgen te horen: 'Fijn dat jullie meedenken en dat jullie op deze manier de ander helpen'. Daarna kan de begeleider zeggen: 'Fijn dat ik die tips van jullie mag overbrengen. Dat ga ik doen. Maar zijn er ook dingen die jullie kunnen en willen doen om er voor te zorgen dat de ander zich prettiger voelt?' De begeleider moedigt aan en geeft positieve feedback, maar waakt ervoor de leerlingen beloftes tot gedragsverbetering af te dwingen.

Een korte samenvatting van de verschillende stappen:

- alle positieve voorstellen aanvaarden (niets doen is ook een positief voorstel!);
- vraag om het concreet te maken: 'Hoe ga je dat doen?';
- aandacht voor de 'ik-taal' (wees niet tevreden met algemene uitspraken);
- intenties kunnen opgeschreven worden.

6. [Een proeftijd van zeven dagen afspreken]

Een proeftijd van zeven dagen afspreken waarin de buddy's de kans krijgen om hun voorstellen uit te voeren. Laat het probleem verder aan de groep over. Geef de leerlingen (en jezelf!) verantwoordelijkheid, rust en invloed. Spreek met hen af dat je later terugkomt op het probleem. Bedank hen voor het feit dat zij meedenken en meehelpen.

Een korte samenvatting van de verschillende stappen:

- leg de verantwoordelijkheid bij de groep: zij alleen kunnen het probleem oplossen;
- bedank hen en geef ze duidelijk vertrouwen;
- vertel dat je hen na één week individueel wil spreken (je blijft bereikbaar).

7. [Evaluatie van de leerlingen na één week]

Organiseer een evaluatie met gepeste en alle groepsleden apart omtrent de voorgaande zeven dagen. In geval de gepeste geen verbetering ervaart, worden de stappen herhaald.

Vraag alle leerlingen die je eerder hebt gesproken, inclusief de gepeste leerling, na een week of twee, hoe de zaken nu lopen. Wat is er verbeterd? Doe hiervan verslag aan de ouders van de gepeste leerling en de meest betrokken ouders.

Een korte samenvatting van de verschillende stappen:

- laat elk lid afzonderlijk vertellen over zijn bijdrage;
- gebruik de kernvragen: 'Hoe is het nu, is het gestopt, ben je tevreden, enz.?';
- indien het slachtoffer niet helemaal tevreden is, kan de procedure herhaald worden.

Doe de onderstaande dingen in ieder geval niet:

- Labels "plakken": een pester wordt soms slachtoffer en omgekeerd, sommige situaties zijn zo complex dat een pester tegelijk slachtoffer is. Bovendien geef je geen enkel gedragsalternatief door iemand als pester of meeloper of slachtoffer te bestempelen. Integendeel, je versterkt de bestaande positie.
- De "waarheid" zoeken: dit is een heel moeilijke "politie-techniek" waar heel specifieke vaardigheden en strategieën bij horen. Vraag maar eens aan twee mensen die hetzelfde hebben meegemaakt om een objectief verslag te geven. In een peestsituatie speelt dan ook nog eens mee dat de pester er meestal alle belang bij heeft om te liegen en het slachtoffer ook (die is bang voor wraak).
- Het slachtoffer willen veranderen. Een jongere die assertief is, heeft misschien wat meer kans om niet gepest te worden, maar het is geen garantie. Een pester heeft trouwens ook nood aan meer assertiviteit, want die gedraagt zich agressief. Preventief werken aan assertiviteit (ik ben OK, jij bent OK) is dus voor alle jongeren zinvol. Een slachtoffer heeft

meestal geen boodschap aan allerlei pogingen om hem/haar te veranderen. Ten tweede geef je de akelige boodschap dat het slachtoffer verantwoordelijk is en dat is in peestsituaties nooit het geval.

- Wat kan dan wel? Nadat het pesten gestopt is, kan je een slachtoffer indien nodig trainen in socio-emotionele vaardigheden (pesters, meelopers en de klas kunnen eveneens extra begeleiding krijgen in sociale vaardigheden).
- Straf nooit omdat er gepest wordt, het is een gevaarlijke ingreep die het slachtoffer meestal nog meer in gevaar brengt, bovendien geef je de pester de boodschap dat wie de meeste macht heeft, wint en pesters houden al zo van het gevoel van macht.

C. Oplossingsgerichte aanpak pestgedrag met de klas

Stap 1: waar staan we nu?

Geef een cijfer (0-10) aan de sfeer in de klas.

Of

Welk cijfer geef jij voor de veiligheid in de klas?

Of

Welk cijfer geef jij de gezelligheid in de klas?

Stap 2: de WONDERVRAAG

Hoe ziet het eruit als we een 10 halen voor sfeer, gezelligheid, veiligheid? Hoe wil je dat het wordt?

Beschrijf voor jezelf hoe het in de klas toegaat als er niet meer gepest wordt. Beschrijf een klas waar het superveilig is. Beschrijf een klas waar het heel gezellig is. Wat gebeurt er dan? Wat gebeurt er dan niet meer?

Stap 3: streefdoel

Welk cijfer (tot 10) kunnen we met elkaar halen voor sfeer/gezelligheid/veiligheid...? Wat doen we dan/wat doen we dan niet meer?

Stap 4: eerder succes

Wanneer was er een betere sfeer, meer gezelligheid, meer veiligheid in de klas? Waardoor kwam dat? Wat gebeurde er? Wie deed wat? Kunnen we daar meer van doen?

Stap 5: één stapje hoger

Wat spreken we af als eerste stap om de sfeer, gezelligheid, veiligheid te verhogen? We kunnen kiezen uit stap 2 en stap 4. Wat is jouw bijdrage? Kan ik die noteren?

Stap 6: we geven elke week een cijfer in de mentorles

In de laatste mentorles van de maand bepalen we het maandgemiddelde.

Stap 7: Hoe gaan we het vieren?

Verzamel suggesties van leerlingen op briefjes. De mentor trekt een briefje als te vieren valt dat het streefcijfer behaald is.